

Medzinárodné sympóziu *Ako písať literárnu históriu dnes?* zorganizovali 14. – 16. októbra 2002 v Lubľane Ústav slovinskej literatúry a literárnych vied, Vedeckovo-výskumné centrum Slovinskej akadémie vied a umení a Slovinská spoločnosť pre komparatívnu literatúru. Ohlásených bolo 20 referátov zástupcov zo 7 stredo- a juhoeurópskych krajín, nakoniec ich na sympóziu odznelo 16. Témy príspevkov boli napríklad: „Spomienka/pamäť ako fragment votkaný do textu“, „Energia omylov“, „Trhlina medzi kanonizovaným a vedeckým diskurzom“, „Manuskriptológia a jej význam pre literárnu históriu a kontext súčasnej metodológie“, „Obdobia v historiografii ako problém. Sociolingvistické situácie, sociolekty a diskurzy“ a mnohé iné; referenti sa najčastejšie venovali histórii literatúry z pohľadu genézy historiografických modelov, z perspektívy recepcie historiografických prác odborníkmi aj laikmi a vzťahu literárnej histórie k otázkam narácie z teoretického a metodologického hľadiska. Slovenskú (a nemeckú) literárnu vedu na sympóziu zastupoval Peter Zajac, českú spomedzi troch prihlásených účastníkov iba jeden, konkrétne Miloš Zelenka z Prahy.

Mala som možnosť zúčastniť sa tohto podujatia ako hosť Ústavu slovinskej literatúry a literárnych vied SAVU a priebeh sympózia ma utvrdzoval v tom, že problémy s písaním literárnej histórie dnes sú všade veľmi podobné. Od kapacít malých akademických pracovísk cez medzigeneračné trenia až po aktuálnu reflexiu metodologických východísk literárnohistorického žánru, kde je čoraz ťažšie dosiahnuť primeraný vedecký kompromis a čoraz viac je ohrozená jeho životnosť. Ba dokonca aj v prípadoch, keď je „teoretický“ zmier možný, praktické predstavy jeho jednotlivých účastníkov o konkrétnom historiografickom texte sa nemusia nevyhnutne zbiehať do jedného spoločného bodu. Nakoniec, o tom vieme niečo v ostatných dvoch desaťročiach aj na Slovensku, kde praktické realizácie a komplexnejšie výstupy literárnohistorického výskumu predstavujú čiastočne vzopätia, ale najmä prepady doteraz vložennej energie neraz aj celých kolektívov.

Pretože téma ako písať (literárnu) históriu dnes bude ešte dlho živá, už len z hľadiska potrieb pedagogických disciplín, a ako praktickej úlohe sa jej nemožno vyhnúť, aj keby sme našli „proti“ dejepisectvu mnohé argumenty v súčasnej postštrukturalistickej paradigme, videlo sa mi zaujímavé sprostredkovať nielen slovinskej literárnovednej, ale aj intelektuálnej obci zopár príspevkov, názorov a prístupov z konferencie v Slovinsku. Tým skôr, že sme o týchto témach hovorili, celkom isto nielen v Ústave slovinskej literatúry SAV už pred rokmi a zamýšľali sme usporiadať konferenciu, ktorú sme vtedy neusporiadali. Diskusia o probléme však nie je ohraničená ani miestom ani časom, keď v organizovanej podobe vyvrie z hĺbky na povrch, preto nič nestojí v ceste tomu, aby lubľanská agora našla svojich pokračovateľov na Slovensku a všade inde, kde problematika literárnej histórie zaujímavo rezonuje. To by bol, zrejme, zároveň najžiadanejší priesečník piatich autorských stretnutí (Marko Juvan – Lubľana, Vladimír Biti – Záhreb, Božena Tokarz – Katovice, Miloš Zelenka – Praha, Peter Zajac – Bratislava/Berlín) na stránkach Slovenskej literatúry s našim

domácim kontextom a problémovým nasmerovaním otázky (Ako písať históriu literatúry dnes?) vo svetle iných praktických skúseností i teoretických lektúr.

Na záver moje poďakovanie patrí organizátorom sympózia v Lubľane, predovšetkým riaditeľovi Inštitúta za slovensko literaturo in literarne vede Darkovi Dolinarovi, a jednotlivým autorom za ich súhlas s publikovaním nasledujúcich príspevkov. Podobne patrí moja vďaka prekladateľom, ktorí pristúpili k prekladaniu prác svojich kolegov naozaj nezištne. A konečne, vďaka aj redakcii Slovenskej literatúry, ktorá sa tejto príležitosti ujala a poskytla svoj priestor na pokračovanie v jednotlivých číslach.

Stanislava Chrobáková-Repar

Ako písať literárnu históriu dnes? (O osude „veľkého“ žánru)

MARKO JUVAN, Inštitút slovenskej literatúry a literárnych vied Vedeckovýskumného centra SAZU;
Katedra slovenskej literatúry a literárnej teórie na Filozofickej fakulte, Lubľana

Aj slovo „história“ má svoje dejiny. Koncentrácia významov, ktoré obsahuje súčasný pojem, je sedimentom diferencií rozpriestraných v čase; obsah slova je teda kodifikovaná pamäť, vznikol z premien v myslení v samom strede spoločensko-kultúrnych praxí. Podobne ako zistil Reinhart Koselleck (1999, s. 35 – 62) o lexéme „Geschichte“, jej nemeckom ekvivalente v čase od druhej polovice 18. storočia do prvej polovice 19. storočia, aj slovenský výraz „zgodovina“* sa v 19. storočí presadil ako novotvar: označuje celok, skupinovú jednotku a v tom je symptomaticky súrodý s výrazom „domovina“. Už G. W. Hegel vo svojich filozoficko-historických prácach zdôraznil, že výraz „Geschichte“ (a platí to aj pre slovenské slovo „zgodovina“) spája do reflexívnej jednoty ‚minulé udalosti‘ (*res gestae*) a ‚predstavu o týchto udalostiach‘ (*historia rerum gestarum*; White, 1987, s. 11 – 12). To však znamená, že subjekt poznávania dejín je vždy iba súčasťou širšieho celku, ktorý by mal byť jediným predmetom jeho poznávania a jazykovej reprezentácie.¹ Ešte povážlivejšia pre osnovanie ‚veľkého‘ historiografického žánru, ktorý viac alebo menej očividne túži po reprezentácii histórie ako totality, je však ďalšia črta v geneológii slova „zgodovina“. Prostredníctvom tohto výrazu sa príbehy minulosti (tvar množného čísla „die Geschichten“ u nášho Antona Krempla aj ako „dogodivščine“, dobrodružstvá) – protomoderní polyhistori a kronikári ich zaznamenávali v naratívne nezavŕšených letopisoch alebo kronikách a v lone rétoriky a topiky sa nimi zaoberali ako morálnymi vzormi správania sa ľudí v nových okolnostiach – spoja do vyššej, transcendentne chápanej a jedinej „die Geschichte“, ktorá odhaľuje „ideu celku“ (výraz Friedri-

* Slovinčina nerozlišuje medzi „históriou“, a „dejinami“; výraz *zgodovina* vyjadruje oboje; genealogicky súvisí so slovesom *zgoditi se* – „udiať sa“, „stať sa“. Pozn. prekl.

¹ Také implikácie neskôr obsahuje najmä hermeneutika Hansa-Georga Gadamera a iných, ktorí chápanie minulosti, resp. jej písomných stôp dávali do súvislosti s problémom sebareflexie subjektu.